

Št. 248/2012
Datum: 21.9.2012

mag. Andrej Vizjak, minister
Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve
Kotnikova 28
1000 Ljubljana

ZADEVA: PRIPOMBE NA PREDLOG ZAKONA O POKOJNINSKEM IN INVALIDSKEM ZAVAROVANJU

Zveza delovnih invalidov Slovenije ima na predlog Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki ga je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve objavilo 10.9.2012 na svoji spletni strani http://www.mdds.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/predpisi_v_pripravi/ naslednje pripombe glede invalidskega zavarovanja:

4. člen

Predlog: doda se 5. odstavek, ki glasi:

»Pravica do nadomestil na podlagi invalidnosti se odmerja in izplačuje v neto zneskih, ki v Republiki Sloveniji ni obdavčen.«

Obrazložitev: Velik problem, na katerega že leta opozarja ZDIS je davčni vidik, ki invalidom, ki prejemajo nadomestilo s strani ZPIZ neutemeljeno zmanjšuje pridobljeno pravico (od zneskov nadomestila ni odvedena akontacija dohodnine, tako kot od dohodka iz delovnega razmerja, zato se obdavčuje ob zaključku leta, lahko pa povzroči tudi padec v drugi obdavčitveni razred). Glede te problematike je bila pri MDDSZ oblikovana delovna skupina, ki naj bi oblikovala ustrezne rešitve, kar pa se doslej zaradi zastojev v delu te skupine, ni zgodilo. ZDIS se je obrnil tudi neposredno na Ministrstvo za finance, ki je preko Direktorata za sistem davčnih, carinskih in drugih javnih prihodkov podalo odgovor št. 421-138/2009 z dne 15.10.2009 z naslednjim pojasnilom: „V koalicijski razpravi o izhodiščih za pripravo predloga Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o dohodnini je bilo preučeno tudi vprašanje davčne obravnave dohodkov delovnih invalidov iz naslova nadomestila za invalidnost in delne invalidske pokojnine. Na koncu je bilo sprejeto stališče, da je problematika navedenih dohodkov delovnih invalidov celovito prouči v okviru projekta modernizacije pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji, ki se nanaša tudi na modernizacijo invalidskega zavarovanja in s tem tudi sistema pravic delovnih invalidov.“ Navedeno pomeni, da je potrebno ta problem reševati v reformi invalidskega zavarovanja. Poseben je problem prejemnikov nadomestil pred 1.1.2003, ki se izplačujejo preko delodajalcev v primerih, ko delodajalec ne zagotavlja redno ali sploh plač delavcem – tedaj delavec – invalid zelo težko pride do pripadajočega nadomestila pri ZPIZ (po praksi ZPIZ z vsakomesečnim zahtevkom na ZPIZ, ki ga mora podpreti z vloženo tožbo zoper delodajalca). Zato bi moralo biti jasno navedeno, da so nadomestila za invalidnost izplačana v neto zneskih in niso obdavčena.

7. člen v povezavi z 26. členom in 403. členom

Predlog: v 7. členu se doda se besedilo

»Invalidnina: denarni prejemek, do katerega je zavarovanec upravičen v primeru telesne okvare;«

beseda »invalidnine« se vnese tudi v 2. odstavek 26. člena, dodatno pa se v besedilo zakona vnese vsebina členov VIII. poglavja veljavnega ZPIZ-1.

Črta se 403. člen.

Obrazložitev: Predlog zakona pa je neobrazloženo in neutemeljeno izločil institut telesnih okvar in invalidnine iz predloga zakona. Glede na to, da so zneski invalidnin, ki pripadajo osebam s težjimi telesnimi okvarami, nizki, je nerazumno, da želi pripravljalec prizadeti ravno najbolj ogrožene in nemočne osebe. Telesna okvara je po sedanjem zakonu podana, če nastane pri zavarovancu izguba, bistvenejša poškodovanost ali znatnejša onesposobljenost posameznih organov ali delov telesa, kar otežuje aktivnost organizma in zahteva večje napore pri zadovoljevanju življenjskih potreb, ne glede na to, ali ta okvara povzroča invalidnost ali ne. Gre za najtežje invalide, ki so organsko prizadeti. Na osnovi ocenjene telesne okvare pridobijo invalidi status slepe osebe, status gluhe osebe, status paraplegika in tetraplegika, možnost prištete dobe za pridobitev in odmero pravic na podlagi osebnih okoliščin, Menimo, da bo tem osebam z izločitvijo telesnih okvar storjena nepopravljiva krivica in bodo na ta način grobo diskriminirani. Še posebej to iz razloga, ker nekateri invalidi sicer niso uživali pravic iz invalidskega zavarovanja, priznana pa jim je bila telesna okvara z invalidnino, kar vsebinsko predstavlja kompenzacijski vidik izenačevanja invalida z neinvalidi. Pravice na osnovi ocenjene telesne okvare so vpete v ostale zakonske in podzakonske akte, (npr. v Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, v Zakon o delovnih razmerjih, v Zakon o zdravstvenem varstvu in zavarovanju, Zakon o varnosti cestnega prometa, v ugodnosti davčne zakonodaje, ...). Glede na zastarelost Seznama telesnih okvar bi bilo potrebno kvečjemu sistem posodobiti in sicer tako na področju telesnih okvar kot poklicnih bolezni. Ta proces je s strani države že dalj časa v teku. Predlagatelj zakona doslej strokovni javnosti ni utemeljil, zakaj bi bilo potrebno institut telesne okvare izločiti.

Predlagatelj je s predlaganim zakonom ukinil institut telesne okvare. Ker je telesna okvara pogoj za pridobitev nekaterih pravic po drugih omenjenih zakonih, je predlagatelj ponudil rešitev v 403. členu prehodnih določb predloga zakona. Dosedanji uživalci invalidnine naj bi to uživali še nadalje v znesku, kot je veljaven na zadnji dan pred uveljavitvijo novega zakona. Glede drugih zakonov pa je zakonodajalec v 2. odstavku tega določila naložil izvedenskemu organu ZPIZ, da še nadalje podajajo mnenja o telesnih okvarah na podlagi obstoječega seznama telesnih okvar. Ker ni drugače določeno, to velja za ves prihodnji čas. Delo oziroma mnenje izvedenskega organa ZPIZ je podlaga za odločanje o posamezni pravici, ki jo določa zakon. V okviru dane rešitve pa to delo izvedenskega organa ne bo več služilo odmerjanju pravice iz invalidskega zavarovanja, kar je edinstven primer v zakonodajnega urejanja in v celoti nasprotuje nomotehničnim pravilom priprave predpisa ter konsistentnosti pravnega reda. Nepripravljenost celovitega vsebinskega urejanja telesne je očitna, saj je za upravljalca oblastnega mehanizma »lažje«, da institut brez obrazložitve izbríše.

Poudarjamo, da je strošek namenjen izplačevanju invalidnin za telesno okvaro minimalen. Osebe z ocenjeno telesno okvaro ljudje v vsakodnevnem življenju prepoznavajo za invalide oziroma invalidne osebe in dejansko gre za najtežje organsko prizadete osebe. Menimo, da bo tem osebam z izločitvijo telesnih okvar storjena nepopravljiva krivica in bodo na ta način grobo diskriminirani.

Pravica do invalidnine je ena od osnovnih pravic iz invalidskega zavarovanja in jo prejema več kot 56.000 zavarovancev in upokojenecv.

V prehodnih določbah zakona (403. člen) je sicer posredno zapisano, da naj bi bili sprejeti novi predpisi, ki bodo urejali to področje, vendar ni nobenega datuma do kdaj naj bi bili sprejeti.

Dokler ne bodo sprejeti predpisi, ki bodo posebej urejali to področje, predlagatelj zakona te pravice ne sme ukiniti.

63. člen – 4. odstavek

Predlog: besedilu naj se doda opredelitev elementov svojega poklica ali pa naj se doda besedilo: »Elemente svojega poklica opredeli minister, pristojen za socialne zadeve, pravilniku.«

Obrazložitev: menimo, da je ključna za oceno invalidnosti zavarovančeva zmožnost dela glede na njegovo usposobljenost v okviru poklica, ki ga opravlja, pa tudi širše. Zato so elementi »svojega poklica« zelo pomembni. Opredelitev iz 3. odstavka člena ni dovolj natančna, da bi lahko pristojna

strokovna telesa za določanje pravic zavarovancem, po enotnih kriterijih in vsebinsko kvalitetno obravnavala zavarovance. Posebej problematično je to za brezposelne zavarovance. Ti občasno po določenih programih vstopajo v javna dela, lahko pa tudi zaradi socialne stiske delajo delo, ki ne ustreza njihovi izobrazbi in usposobljenosti in se to dogaja v okviru enega leta pred obravnavo pri ZPIZ – kar povsem izkrivi pogled na zavarovančevo preostalo delovno zmožnost »v okviru svojega poklica«.

80. člen

Predlog: v 1. odstavku naj se na koncu doda besedilo:

”in ne manj kot najnižja starostna pokojnina po tem zakonu.”

v 2. odstavku naj se na koncu doda besedilo:

”in ne manj kot 40% najnižje starostne pokojnine po tem zakonu.”

Obrazložitev: Če je opredeljena najvišja pokojninska osnova kot nadomestilo, potem naj se opredeli tudi najnižji možni znesek. Saj rezultati analize ekonomskega položaja invalidov kažejo, da gre za najrevnejši del prebivalstva. Dosedanje izkušnje kažejo, da so nizka nadomestila huda ovira za rehabilitacijo. Invalidska pokojnina odmerjena na dan nastanka invalidnosti, pa je posebej za mlajše invalide, ki so glavna populacija za rehabilitacijo, pa je lahko tudi zelo nizka, zato bi bilo prav, da je zagotovljen nek določen najnižji znesek, ne glede na individualno situacijo.

85. člen

Predlog: V 2. in 3. odstavku se vse navedbe »% invalidske pokojnine, ki bi mu pripadala ob nastanku invalidnosti« nadomestijo z besedilom »% od pokojninske osnove na dan nastanka invalidnosti«.

V 2. alineji 3. odstavka se odstotek »60« nadomesti z »80«

Obrazložitev: Kot je razvidno iz analize Dohodkovni položaj invalidov, ki ga je v aprilu 2009 izdelal Inštitut za ekonomska raziskovanja, je dohodkovni položaj invalidov zelo slab. Predvsem se je ta problem akutno odražal v položaju invalidov prejemnikov nadomestil za invalidnost po letu 2003. Ob uveljavitvi ZPIZ-1 glede nadomestil se je položaj invalidov rapidno poslabšal, temu problemu pa ni bila posvečena v vseh teh letih nobena pozornost. Danes so tako prejemniki najnižjih dajatev brezposelni invalidi, ki so že prenehali prejemati nadomestilo za čas brezposelnosti. Z novo ureditvijo so se v letu 2003 ustvarile tudi velike razlike med invalidi s primerljivimi lastnostmi in statusom, kar ustvarja veliko neenakost med invalidi, kar vsekakor ne predstavlja stimulativnega in pozornega urejanja položaja občutljive družbene skupine. S sprejemom podanega predloga k 86. členu bi se vsaj delno omilile posledice, ki jih je povzročil ZPIZ-1. Nadalje tudi ni razloga, da ne bi bili izenačeni invalidi iz druge alineje 2. in 3. odstavka tega člena – enotno z odmerjenim 80% nadomestilom.

86. člen

Predlog: besedilo 2. odstavka se spremeni tako, da glasi:

»Delno nadomestilo je enako razliki med plačo, ki jo prejema zavarovanec s preostalo delovno zmožnostjo za krajši delovni čas od polnega, in plačo, ki bi jo dobival, če bi opravljal isto delo s polnim delovnim časom.«

3., 4. in 5. odstavek se črtajo.

Obrazložitev: osnova za odmero denarnega zneska, če zavarovanec dela krajši delovni čas, naj bo plača, kot jo je prejemal doslej v polnem delovnem času. Z režimom veljavnega ZPIZ-1 so zelo prizadeti predvsem mlajši zavarovanci, ustvarile pa so se velike razlike me invalidi pred režimom

zakona 2003 in po tem. Predlagana rešitev bi predstavljala izenačitev invalidov in izboljšanje njihovega materialnega položaja. Ob taki ureditvi ni potreben poseben režim nadomestil iz 3., 4. in 5. odstavka predloga zakona.

100. člen – 4. in 5. odstavek

Predlog 4. Odstavka: za besedo »oslepele« se doda besedilo »oziroma postale slabovidne«

Predlog 5. odstavek: za besedo »slepe« se doda » in slabovidne«.

Obrazložitev: V prvem odstavku tega člena je opredeljena pravica do dodatka za pomoč in postrežbo tudi slabovidnim v 2. skupini definicije slepote in slabovidnosti. Skladno s to opredelitvijo pa nista usklajena 4. in 5. odstavek istega člena, kjer slabovidni niso zajeti. Enake pravice naj bodo za vse iz 1. odstavka tega člena.

155. člen

Izražamo sicer zadovoljstvo, da so oprostitev prispevkov v predlogu ZPIZ urejene v 155. členu. Rešitev je namreč enaka kot v na referendumu zavrženem ZPIZ-2, ko je bil člen s skoraj enakimi opredelitvami zapisan v 74. člen Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI-C), Uradni list RS št. 87/12 z dne 2.11.2011.

V prehodnih določbah pa je v 429. členu zapisano, da se določila 155. člena pričnejo uporabljati 1. januarja 2014 oziroma v 6. točki 428. člena, da se določba 226. člena ZPIZ-1 uporablja do 31. decembra 2013.

Čeprav smo se pri uveljavitvi ZZRZI zelo zavzemali za vsaj enoletno prehodno obdobje za prilagoditev določilom 74. člena, je obveljala takojšnja uveljavitev po mesecu in pol od objave zakona v Uradnem listu RS, to je z 1.1.2012 na kar smo opozarjali ob sprejemu zakona.

Želeli bi opozoriti na **161. člen** delovnega predloga zakona, ki določa obveznosti državnega proračuna, in sicer zlasti na naslednje alineje:

- prispevek zavarovanca in delodajalca za delavce v invalidskih podjetjih;
- prispevek delodajalca za zavarovance, za katere ta prispevek plačuje Republika Slovenija;
- del pokojnine, ki je bila priznana ob upoštevanju obdobj, prebitih v invalidskih podjetjih, za katere po 226. členu zakona ZPIZ-1 niso bili plačani prispevki;«

in sicer v povezavi z (1) odstavkom **408. člen**, ki se glasi:

408. člen

(obveznosti državnega proračuna)

(1) S posebnimi zakoni se v roku enega leta od uveljavitve tega zakona določijo pogoje za pridobitev in odmero pravice ter način zagotavljanja sredstev za pravice, pridobljene na podlagi posebnih pogojev in ugodnejše odmere, izplačane na podlagi 161. člena tega zakona.”

V prvih dveh citiranih alinejah je določilo o obveznostih državnega proračuna, da Republika Slovenija zagotavlja sredstva iz državnega proračuna za pokrivanje prispevkov zavarovanca in delodajalca za delavce v invalidskih podjetjih, kar je zapisano tudi v 155. členu zakona.

Pri tem opozarjamo na določilo v (1) točki 408. člena, ki predvideva enoletni rok po uveljavitvi zakona, da se s posebnimi zakoni uredijo pravice na podlagi 161. člena. Takšna rešitev nas postavlja v dvom, da bo tudi 155. člen veljaven le eno leto od uveljavitve zakona, saj je ta osnovni člen, ki določa, da Republika Slovenija plačuje prispevke za zaposlene invalide nad predpisano kvoto, zaposlitvene centre in invalidska podjetja.

Mnenja smo, da 155. člen mora ostati v ZPIZ ter, da ni osnove, da se ta zadeva prestavi čez eno leto v nek drug zakon, čeprav določilo z takšno vsebino že obstaja v 74. členu ZZRZI.

Invalidska podjetja, ki zaposlujejo in usposablajo invalide in hkrati gospodarijo na trgu so namreč že od leta 2008 od uveljavitve Uredbe EU izpostavljena stalni negotovosti in spreminjanju pogojev delovanja in poslovanja, kar je zelo problematično, še zlasti v času gospodarske krize.

Kar se pa tiče tretje citirane alineje 161. člena bi želeli opozoriti na citiranje napačnega člena (226. člen), saj se to določilo nanaša na 155. člen predlaganega delovnega gradiva ZPIZ-2. V zvezi z urejanjem dela pokojnin, ki je bil priznana ob upoštevanju obdobj prebitih v invalidskih podjetjih, za katere niso bili plačani prispevki pa smo mnenja, da ***pokojnine zaposlenih v invalidskih podjetjih, tako invalidov, kakor tudi neinvalidov morajo biti urejene v ZPIZ-2 in ne v nekem posebnem zakonu, ki se bo pisal po enem letu od uveljavitve ZPIZ-2, kot to sedaj predvideva 408. člen zakona.***

Namreč ni res, da prispevki niso bili plačani, saj je po dosedaj veljavnem 226. členu ZPIZ-1 kot tudi po predlaganem 155. členu ZPIZ-2 Republika Slovenija prevzela obveznost za plačevanje teh prispevkov tako za zavezance kakor tudi za delodajalce.

Ne zdi se nam sprejemljivo, da so olajšave oz. državna pomoč, ki so jih deležna invalidska podjetja in pri njih zaposleni delavci v obliki oproščenih prispevkov sedaj osnova za spreminjanje pogojev upokojevanja za pri njih zaposlene in izključuje zaposlene iz ZPIZ in jih postavlja v diskriminatoren položaj napram ostalim zaposlenim v drugih gospodarskih družbah ter rešuje v nekem drugem zakonu, ki bo določal pogoje in odmero pravic!!!!

394. člen

Predlog: Besedilo naj glasi, kot je bilo besedilo 393. člena Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju 2010, ki ni bil potrjen na referendumu in sicer:

(1) Zavarovanec, ki je na dan 31. 12. 2010 uživalec denarnega nadomestila po predpisih o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti in je to pravico užival vse do izteka obdobja, za katerega mu je bila dodeljena, ali mu je ta pravica po teh predpisih mirovala, ker je bil vključen v javna dela in je v tem času dopolnil pogoje za pridobitev pravice do starostne pokojnine, skladno s predpisi, veljavnimi do uveljavitve tega zakona, se lahko upokoji po predpisih, veljavnih do uveljavitve tega zakona.

(2) Zavarovanec, ki je na dan 31. 12. 2010 vključen v obvezno zavarovanje na podlagi plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje do izpolnitve pogojev za upokojitev, ki mu jih plačuje zavod za zaposlovanje, in je v tem času dopolnil pogoje za pridobitev pravice do starostne pokojnine, skladno s predpisi, veljavnimi do uveljavitve tega zakona, se lahko upokoji po predpisih, veljavnih do uveljavitve tega zakona.

(3) Zavarovanec, ki je na dan 31. 12. 2010 uživalec pravice iz prvega odstavka in po prenehanju te pravice pridobi še pravico iz prejšnjega odstavka, in je v tem času dopolnil pogoje za pridobitev pravice do starostne pokojnine, skladno s predpisi, veljavnimi do uveljavitve tega zakona, se lahko upokoji po predpisih, veljavnih do uveljavitve tega zakona.

(4) Zavarovanec, ki mu je na dan 31. 12. 2010 manjkalo za pridobitev pravice do starostne pokojnine po predpisih, veljavnih do uveljavitve tega zakona, do pet let starosti in pet let pokojninske dobe ali manj in ima na ta dan priznan status delovnega invalida II. ali III. kategorije invalidnosti, se lahko upokoji po predpisih, veljavnih do uveljavitve tega zakona, ko dopolni manjkajočo starost in pokojninsko dobo.

(5) Pravico do starostne pokojnine ima tudi zavarovanec, ki mu je do 31. 12. 2010 po predpisih o delovnih razmerjih odpovedana pogodba o zaposlitvi iz poslovnih razlogov, in mu je po predpisih o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti zagotovljeno denarno nadomestilo do izpolnitve minimalnih pogojev za pridobitev pravice do starostne pokojnine po predpisih, veljavnih do uveljavitve tega zakona.

Obrazložitev: Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki je bil sprejet v letu 2010 in potem zavrnjen na referendumu je določal bistveno prijaznejši režim »prehoda« iz sistema starega na sistem novega zakona. Zavedati se je potrebno, da je prav invalidov veliko brezposelnih ali v drugače deprivilegiranem položaju, zaradi česar imajo bistveno manjše možnosti za ohranjanje zaposlitve ali zaposlitev, če so brezposelni. Ker gre za populacijo z nizko izobrazbo in dohodki, bodo njihove pričakovane pokojnine nizke. Še nižje pa bodo, če bo za njih veljal ostrejši prehod v nov sistem, kot ga predvideva besedilo 394. člena.

428. člen

Predlog: 3. odstavek se spremeni tako, da glasi:

»Ne glede na določbo prvega odstavka tega člena se določbe 101., 102., 103. in 104. člena ZPIZ-1 uporabljajo do ureditve enakovrednega varstva invalidov pred odpovedjo v Zakonu o delovnih razmerjih, vendar tako, da je komisija za ugotovitev podlage za odpoved pogodbe o zaposlitvi iz 103. člena ZPIZ-1 dolžna v postopku pridobiti tudi mnenje delavca v postopku.

Obrazložitev: Predlog zakona je izločil dosedanja določila o komisiji za ugotovitev podlage za odpoved pogodbe o zaposlitvi, kar je smiselno, saj ta določila sodijo predvsem v Zakon o delovnih razmerjih ali Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov. Tudi določil konkretne prehodne določbe, ki izboljšuje dosedanje delo komisije tako, da mora ta pridobiti v postopku tudi mnenje delavca. Vendar pa predlog Zakona o delovnih razmerjih, ki ga je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ne določa smiselno podobnega varstva pred odpovedjo za invalide, kot je to določal doslej ZPIZ. Zato ni dovolj, da ZPIZ ohranja veljavnost določil o komisiji do ureditve v Zakonu o delovnih razmerjih, temveč je nujna zahteva po s miselno enakovrednem varstvu v Zakonu o delovnih razmerjih.

Zveza delovnih invalidov Slovenije
Drago Novak, predsednik

V vednost:

- MDDSZ, Direktorat za invalide, vojne veterane in žrtve vojnega nasilja
- MDDSZ, Direktorat za delovna razmerja in pravice iz dela
- Zveza svobodnih sindikatov Slovenije
- Konfederacija sindikatov 90 Slovenije
- Pergam Konfederacija sindikatov Slovenije
- Konfederacija novih sindikatov Slovenije - Neodvisnost
- Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije
- Poslanske skupine v Državnem zboru RS